

Af Hans Lind, Jydske Tidende 11. november 1968.

Her var horisonten bare kanten af et granathul.

Fem frontsoldater fra 1914-18 fortæller om våbenstilstandsdagen den 11. november 1918.

Den 11. kl. 11 — Våbenstilstanden. Hvorvidt disse tre tal er tilfældigt valgt, vides vel næppe. Det er imidlertid en kendsgerning, at de huskes af mange, selv om det er historie for da fleste. For 30.000 nordslesvigere var det alvor — bitter alvor. Derfor må våbenstilstandsdagen være et tilbageblik på tiden fra 1914-1918.

De første våbenføre — alderen var nedsat til sytten år — drog ud i augstdagene 1914. Først og fremmest rekrutteredes de til regimenterne 84-85 og 86 samt 9. feltartilleriregiment, senere spredtes de ud til snart sagt alle hærafdelinger. Først kom de aktive soldater, derefter landstormmændene.

For tusinder af de indkaldte var det en pligt. Måske siges det bedst med Mikael Steffensen, der kom tilbage til Nordslesvig for at melde sig:

»For tusinder af mine kammerater er der intet valg. Dem vil jeg ikke svigte, lige så lidt vil jeg udsætte mig for den mulighed at stå skilt fra min, hjemstavn og kald, når krigen er forbi. Her er jeg født og opvokset, her bor de mennesker, jeg holder af, her vil jeg have min virksomhed, og det vil jeg sætte livet ind for«.

Mikael Steffensen faldt den 28.11.1917 i Frankrig.

De, der mødte, var præget af Alvoren. Blege, alvorlige mænd, kvinder, der græd, kærestepar, børn omslynget ved far, hulkende — en skæbnetid var begyndt. Det varede ikke længe, før dødsbudskaberne kom via de tyske gendarmere, postbudet eller direkte fra fronten pr. brev. Sejrhymnen kunne ikke ændre ved den kendsgerning, at dødens høst voksede stærkt. Mange af nordslesvigerne stod ved IX armekorps, som under fremstødet gennem Belgien og Nordfrankrig dannede yderste højre fløj. De havde de længste marchture, de fleste kampe, de største tab. Under krigen bar en kampstrækning mellem Soisson og Compiègne navnet »Slesvigerens dal«.

Her kæmpede, de på den længst fremskudte stilling på vestfronten — 80 km. fra Paris. Navnet kan læses på mange mindestene i sognene: Moulin sous Touvent.

Man taler om helvedet ved Verdun. Her stod de, ensomme i slagets tummel, mens dødens høst blandt ven eller fjende var så stor, at tallene aldrig blev kendt. Her var horisonten kanten af et granathul, støtten under kampen en følelse af pligt, ære og indre værdi.

En vårsols ånde.

Fra Als indkaldtes der omkring 4.000 soldater. Af dem faldt de 813. Det var forfærdende tab. Af de ialt 30.000 nordslesvigere faldt de 6.000, hertil kom 7.000 invalider, 1.500 kvinder var blevet enker, 5.000 børn faderløse. Og andre tab. kom til: af sult, savn og sjælelige lidelser døde 2.500 flere end normalt, fødselstallet dalede — ialt et folketab på omkring 20.000.

Den alvor, man levede iblandt er blevet tolket på mange måder, og ved at finde frem til gamle feltbreve er mange digte kommet frem. I brevene var ofte indlagt vers og digte spændende over

primitiv digtning til virkelig ægte og god digtekunst. Her kan bl. a. nævnes Mikael Steffensen. Men også andre. En anonym soldat skriver i eks. om våren:

*»Den jord ej frugtbar er, men gold,
hvor slagene er slået
der avles aldrig mangefold,
hvor våbengny har stået«.*

Der blev også skrevet fra hjemmefronten. En gårdmandskone skrev følgende til sin ægtefælle:

*»Ret af hjertet jeg dig sender en lykønskning kær og mild
at ni må, når krigen ender, mødes glade med et smil.
At du havne må ved stranden, hvor omtrent for tyve år
vore hjerter fandt hinanden i vor I ungdoms vår«.*

Da våbenstilstandsdagen var nær, skrev et dagblad:

»Den kan sammenlignes med en vårsols ånde over et frossent landskabs stivnede øde. Nu brydes isen, og hjerterne strømmer over af det håb, der er blevet bevaret i 51 måneders lange ventetid. Nu må der skrives, hvad der er tiet med i fire lange år, der, så vi aldrig glemmer det, har lært os, hvor dyrebar friheden er. Ingen vil med vor vilje kunne få os til at give afkald på denne ret, som vi på trods af magt, tvivl og vantro har hævdet gennem 54 år. Folkenes selvbestemmelsesret er vort løsen, og hvor dette krav løftes, så det høres, der må der spørges, der må selvbestemmelsesretten anvendes«.

Vi har i anledning" af 50 året for våbenstilstandsdagen i morgen talt med nogle af alsingerne, der var med dengang.

Bebrejdelser.

Chresten Kock, Hørup, var indkaldt i 1913 for at aftjene sin værnepligt og måtte fortsætte i 1914, da krigen brød ud. Rykkede ind i Frankrig i 1914, deltog ved kampene omkring fæstningen Longwy, såret 10. september 1914. Kom derefter på rekreation for senere at deltage på østfronten. Ved krigens slutning befandt han sig atter på vestfronten, og i Saarbrücken oplevede han våbenstilstandsdagen. En vaskekone fortalte mig, siger han, at hendes mand var gået mod oprørerne, og så vidste jeg, hvad der var hændt. Nu var der kun en vej hjemad. I Køln fik jeg skrupler, fordi min ritmester — en forstående mand — endnu var i kampområdet. Jeg genså ham ved min tilbagerejse til Saarbrücken, hans distinktioner var revet af uniformen. Men der lød også bebrejdelser mod os soldater. Jeg mindes en lærer, der bebrejdede os krigens udfald. Overalt var der forvirring. Det var, som om alt var gået i opløsning. Enhver ville hjem til sit eget. Jeg kom til Als den 20. november, og det var et mærkeligt møde. Det var stille, man kunne atter tale dansk, og til at begynde med virkede det alt sammen så uendeligt småt. Men den 11. november glemmer jeg aldrig.

»Fahnenflüchtig«

Peter Grau, Bro, indkaldtes i 1915. Først på østfronten, hvor det var forholdsvis roligere end på vestfronten. Han nægtedes orlov flere gange, fordi han var »Fahnenflüchtig«. I kampene væmmedes han mere og mere over det vederstyggelige og ventede på en afslutning af det

umenneskelige. Den 11. november 1918 rykkede vi om morgenen ud i en stilling, for tæller han. Jeg var sulten, fordi kostforplejningen var dårlig. I en fransk by, jeg husker ikke mere navnet, gjorde vi store øjne: Overalt var der franske flag, og vi var på det rene med, at krigen var forbi. Et øjeblik stod alt stille. Vi var groet sådan ind i krigen, at der måtte gå en rum tid, inden vi vidste, at nu var den endelig forbi. Jeg meddelte min løjtnant, at jeg tog hjem, og han takkede mig for denne besked, ingen havde andet i tankerne end: hjem. Nogle af vore heste transporterede os et stykke ad vejen, det skulle jo gå stærkt, for de franske soldater nåede mange gange byen på samme tid som os. De skulle sørge for indkvartering for de fremrykkende soldater. I Køln mødte jeg et tysk postbud, der spurgte efter »kanonier Grau«, jo det var mig. Han afleverede et brev fra min mor, der skrev, at jeg skulle komme hjem, og den 19. december 1918 stod jeg i mit hjem i Bro. En mærkelig dag, der ikke kan beskrives. Dertil var indtrykkene for store.

Den højeste pris.

Jens Hansen, Sebbelev: Jeg oplevede våbenstilstandsdagen hjemme. Forud var der gået nogle krigsår i felten, som jeg ikke synes er værd at minde om. De grufulde timer og dage er der uendelig mange, der har oplevet. Da jeg kom til fronten, havde jeg efter en lynhurtig uddannelse endnu ikke skudt med skarpt. Jeg erindrere kampene ved Cambrai og Ypres, hvor det gik hårdt til. Lad det nu ligge, selv fik jeg et hovedskud og måtte på lazaret. Min hovedlæsion har jeg stadig, men dog ikke alvorligere, end at jeg har kunnet passe min dont. Våbenstilstandsdagen var jo ventet — måske ikke netop den 11. november — så det følte ikke som en overraskelse alene, snarere som en lettelse for det tryk, der havde hvilet i de svære krigsår. Tanken gik til de tusinder, der måtte betale den højeste pris, og når dagen såvel som 4. maj er kommet på afstand, så er der jo det til fælles for dem begge, at frihed er noget, der bestandig må kæmpes for og betales for i dyre domme.

Nytteløse år.

Anders Knudsen, Hundslev: Mine ungdomsår måtte jeg ofre som soldat. Først aktiv fra 1912-14 og derefter frontsoldat fra 1914-18. Disse seks år var nyttesløse. Jeg fik Europa at se og lærte mennesker at kende, som jeg aldrig havde tænkt på. Fra indtagelsen af fæstninger fra Namur til fronterne i Italien, Rumænien, Rusland og Belgien er der et spænd af fire år. Et af de store øjeblikke var ved Aisnefronten, hvor jeg genså min bror efter seks års i forløb. Han var meldt faldet. Den 11. november var der kamptummel, og den larm var vi vænnet til. Pludselig råbte man fred, og alle var ellevilde. I samme øjeblik havde vi det i tankerne, som millioner andre: hjem. Franskmændene var nøjagtig en times march efter os, så det i skulle gå stærkt. Jeg kom til Berlin, hvor spartakisterne havde herredømmet. Videre husker jeg, at vi skulle aflægge ed til præsident Ebert hvad vi nægtede. Den frygteligste dag var nær Namur. Her så jeg en fuldtræffers værk. En bataljon blev totalt udslettet. Alle vi soldater græd over dette frygtelige syn. Den lange vej hjem afsluttede jeg juleaften. Den dag stod jeg hos mine forældre i Lillemølle på Als. Den juleaften glemmes aldrig, men jeg kan ikke fortælle om dette møde. Det skal opleves.

Et anker øl.

A. A. May, Augustenborg: Den 11. 11. lå mit regiment i den belgiske by Matagne. Vi var kommet dertil aftenen forud efter en ilmarch. Franskmændene var lige i hælene på os. Fra luften havde vi været under observation, der nedkastedes bomber på vore kolonner: Vi havde siden 3. oktober været på flugt, og rygterne gik, at krigen var ved sin afslutning. Det sidste brev hjemmefra bekræftede denne antagelse, men der hørtes stadig kanontorden i det fjerne. Kl. 11.55 nåede

meddelelsen os imidlertid og samtidig stak civilbefolkningen deres flag ud af husene, ja, selv oppe i kirketårnets luge kom et større belgisk flag til syne. Vi forstod befolkningens glæde over befrielsen, og blandt os soldater var der ikke mindre jubel over at se enden på trøstesløs tilværelse i fire lange år. Da, jeg efter en rundtur i byen kom tilbage til mit kvarter, havde kammeraterne fremskaffet et anker øl, og med vore aluminiumskrus fejrede vi dagen og glæden over endelig af kunne tænke på fremtiden.